

RAPPORT: UNGA, SEX OCH INTERNET

1 Inledning

Unga har många frågor kring sexualitet¹. I ett South park² avsnitt får pojkarna ställa en fråga till GUD. En av pojkarna frågar Gud, ”Varför min kompis inte mens?”. Gud svarade, ”För att han är en pojke!”.

Jag arbetar dels som yrkeslärare i utbildning av blivande PC tekniker och dels som religionslärare på elprogrammet. Detta finns med som en styrande bakgrundsfaktor i rapporten.

När jag började undervisa i datorteknik kunde vi namnge över tjugo olika subkulturer på Internet. Ingen kan vara expert på alla kulturer, samtidigt vill alla elever bli sedda och få diskutera de kulturer ingår i. Internet utvecklas ständigt och nya trender kommer³. I mitt yrke möter man ständigt unga killar som kommer i konflikt med samhällets normer. Det finns ett stort behov hos ungdomar att få diskutera sina erfarenheter på nätet. Det kan vara att de vill diskutera filmklipp till exempelvis om laserturken⁴, att de sett saker⁵ eller att de blivit av med sin status på en Community⁶. Elever har svårt att skilja på datorn som arbetsredskap och nöjesmaskin.⁷ Fritid och arbetstid flyter ihop inte bara för de yrkesarbetande, utan även för ungdomar⁸. Det förekommer att elever går över gränsen utan att veta om att de gör fel⁹. De möts av sexuella bilder som väcker känslor och reklambudskap som ifrågasätter mäns förmåga att fungera sexuellt¹⁰.

Det finns en konflikt mellan ungdomars och äldre generationers värderingar. Detta beror delvis på den tekniska utvecklingen, men även på processer som övergången från industri till tjänstesamhället och globaliseringen.¹¹ Ofta befinner sig den vuxne och ungdomar i olika stadier av hur man tagit till sig tekniken¹². Ungdomar behöver stöd med att finna en medelväg mellan den extrema syn på sex som ofta finns på Internet, vilken präglats av porrindustrin¹³ och de förebilder som traditionellt styrt normen^{14, 15}. Ofta har ungdomar frågor om vad som är normalt och lagens gränser. De normer som finns på skolors likabehandlingsplan och ordningsregler är inte alltid lätta att förstå och tillämpa. Våra elever får flera samtal och genomgångar om diskrimineringslagstiftning, etik och teknik. Det är självklart att i datorkunskap¹⁶ diskutera nätetikett, PUL¹⁷ och upphovsrättslagarna¹⁸. Det är naturligt att behandla yrkesetik och aktuell lagstiftning såsom lag om elektroniska anslagstavlor¹⁹ i ämnet

¹ Se <http://www.thevoice.se/bloggar/vakna/item/8238-olle-waller-avs1%C3%B6jar-sina-hemligheter-om-analsex> 2010-11-12

² Se <http://www.southparkstudios.se/> 2010-11-14 Är en populär komisk TV serie som flera gymnasieungdomar sett på.

³ Se <http://www.youtube.com/watch?v=aD4SL-d4fLs> 2010-11-12 Annika Leone närspaning

⁴ Se <http://www.youtube.com/watch?v=esVuKP7k974> sökt på ”laserturken” på Youtube 2010-11-11

⁵ Detta kan avse självmord, mord eller barnporr som de sett på grund av nyfikenhet eller utan vilja det ger popup fönster.

⁶ Ofta för att de håller på sitt ursprungslands sida i en väpnad konflikt med USA.

⁷ Detta bygger på samtal med elever och observationer av elevers användning av datorer under tio års undervisning i datorteknik.

⁸ skolverkets lägesbedömning 2010, kap 4

⁹ Haft till exempelvis elev som laddat ner olämpliga Manga bilder som visat tecknade flickor i yngre tonåren och elever som sett på andra olämpliga bilder eller skrivit olämpliga saker på Internet. De kan också ha förfalskat identitet, skyddat information eller gått förbi lösenord.

¹⁰ Elever får ofta e-post med reklam för penisförlängning, mediciner eller droger. Det finns också hemsidor med denna typ av reklam.

¹¹ Johansson Thomas, Makovermani

¹² Dunkels Elza, Vad gör unga på nätet?, s 21ff

¹³ Se <http://www.dvdforum.nu/?act=shne&id=3059> 12/11/2010

¹⁴ Se exempelvis Bexcell Göran, kristen etik

¹⁵ Kemp Peter, Det oersättliga, 291

¹⁶ <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=1011&infotyp=5&skolform=21&id=2943&extraId=>

Sökning på kursen datorkunskap på skolverks sida för kursinformation 2010-11-11

¹⁷ <http://www.datainspektionen.se/lagar-och-regler/personuppgiftslagen/>

¹⁸ <http://kollakallan.skolverket.se/upphovsratt/>

¹⁹ <http://cstjanster.idg.se/sprakwebben/ord.asp?ord=bbs-lagen> 2010-11-12

datorteknik²⁰. Det finns få tillfällen då lärandet fokuserar på sexualitet²¹. Det finns också få inslag av etik och samtal kring sexualitet i lärarutbildningar, såsom PIM²².

2 Behovsbeskrivning

Forskning visar att det finns ett tydligt behov av att undervisa i frågor om sex och samlevnad. Det finns mycket som tyder på att den nya tekniken för med sig utmaningar och bidragit till nya beteenden. Många elever får illa och behöver stöd. Det finns tydliga politiskt förankrade direktiv som beskriver skolans uppdrag att arbeta med värderingar. Att bedriva ett förebyggande arbete genom att i undervisning diskutera *unga sex och Internet* är viktigt.

2.1 Skolans uppdrag

Sex och samlevnad finns med som ett obligatoriskt kunskapsområde för gymnasieskolan i styrdokumentet, även om ansvaret inte ligger under ett specifikt ämne. I ämnet religionskunskap skall samlevnad och jämställdhet belysas utifrån religions- och livsåskådningsperspektiv.²³

Det står i skolans värdegrund att skolan skall verka för:

”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla... Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart”²⁴

Det finns nya direktiv som stärker kraven på att elevhälsan involveras i skolans sex- och samlevnadsundervisning.²⁵ Det har också kommit direktiv som stärker kraven på skolan att agera mot diskriminering och skolan har fått fler kraftfulla verktyg för detta arbete.²⁶ Det är viktigt att känna till att mobbing ofta har en koppling till genus och sexualitet. Direktiven kräver att skolan skyddar minoritetsgrupper och utsatta. Undervisning skall stötta eleverna i deras möjlighet till frid och uttrycka sin egenart.

Det är viktigt att skolan utvecklas och tar till sig ny teknik och förändras när samhället förändras. I denna process är skolans viktigaste uppdrag att se lärandet från ett brett perspektiv och fokuserar på att lära elever att lära. Elever behöver utveckla kunskaper, färdigheter och värderingar.²⁷

²⁰ <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=1011&infotyp=8&skolform=21&id=DTR&extraId=>
Sökning på ämnet datorteknik på skolverks sida för kursinformation 2010-11-11

²¹ <http://gratisiskolan.se/materiel/rfsu-sexatlas/> 11/11/2010 rfsu_sexatlas.pdf, s 18

²² Se exempelvis <http://www.pim.skolverket.se/handledning/hantera/> 12/11/2010

²³ <http://gratisiskolan.se/materiel/rfsu-sexatlas/> 11/11/2010 rfsu_sexatlas.pdf, s 17f

²⁴ Lpf 94, läroplanen för de frivilliga skolformerna, SKOLFS 1994:2

²⁵ <http://www.skolverket.se/content/1/c6/02/20/99/Elevhalsa%2022%20okt.pdf> 11/11/2010

²⁶ http://www.skolverket.se/content/1/c6/02/20/99/trygghet_o_studiero.pdf, s8 11/11/2010

²⁷ Skolverket, Riis Ulla (red), IT i skolan mellan vision och praktik, s 65ff

2.2 Informations och kommunikationsteknikens (IKT) utmaning för skolans undervisning om sex och samlevnad

En majoritet av alla flickor får ta emot oönskade sexuella förfrågningar via Internet. IT har skapat en ny plats för sexuella övergrepp och ny kontaktyta mellan offer och förövare.²⁸ Det behövs extra insatser för att få pojkar att våga söka hjälp när de drabbats. Ofta skuldbelägger offren för sexuella övergrepp via IT sig själva.²⁹ Det finns ungdomar som tar stora risker på Internet³⁰. Många ungdomar har en tillåtande syn på sex mot ersättning³¹. Det finns ungdomar som har sex mot ersättning. Ofta används IKT av de unga för att skapa kontakt med eller kommunicera med köparna³². Det är relativt vanligt att ungdomar exponerar sig sexuellt på nätet och dessa ungdomar mår sämre än unga överlag³³. Ett fenomen som via IT tagit sig nya uttryck är Grooming, som betyder att en person söker kontakt med minderåriga med sexuellt syfte. Vid grooming utvecklar den vuxne först en förtroenderelation till den unge för att senare utsätta dem för sexuella övergrepp. Det mest kända fallet är Alexandra mannen som finns väl beskrivet av Katia Wagner.³⁴ Bra information om grooming finns på Ecpats hemsida³⁵. Det första groomingfall som lagförts prövas i år³⁶, kritik har riktats mot att många fall läggs ner^{37, 38}.

Att i undervisning bedriva ett förebyggande arbete kring ämnet är högst angeläget både för att skydda potentiella offer och undvika att fler personer blir gärningsmän.³⁹ Det är lätt att okritiskt tro att människor inte kan leva sina egna liv och måste få reda på hur de skall eller bör leva sina liv⁴⁰. Skolan skall fostra till tolerans och ansvarstagande med respekt för frihet, integritet och självbestämmande⁴¹. Undervisning om unga och sexualitet kan ha flera olika syften. Syftet kan vara att förebygga risken att unga blir offer och förövare, att minska smittspridningen, att minska risker för oönskade konsekvenser och förbereda unga människor för ett sexualliv eller diskutera etiken i våra livsval.⁴²

3 Resultat⁴³

Det är möjligt att bygga sin undervisning om *unga, sex och Internet* på en teoretisk grund. Genom forskning har det sammanställts kunskap. Detta gör det möjligt att hålla en godtagbar samt kunskapsbaserad ämnesmässig kvalitet på undervisning och ger ökade möjligheter reflektion och medvetenhet. Det finns också flera bra hemsidor med aktuell information och flertalet filmklipp med information.

²⁸ Johansson Linda, Warfvinge Christina och Banck Lena, Barn och sexuella övergrepp via IT, 52

²⁹ Johansson Linda (mfl), aa, 5f

³⁰ Johansson Linda (mfl), aa, 42

³¹ Ungdomsstyrelsen 2009:9, Kap 4

³² Ungdomsstyrelsen 2009:9, Se mig, Kap 4

³³ Dunkels, Vad unga gör på nätet?, s46ff

Ungdomsstyrelsen, Men fråga mig bra

³⁴ Wagner Katarina, Alexandra mannen

³⁵ <http://www.ecpat.se/blogg/category/grooming/> 2010-11-13

³⁶ <http://www.ecpat.se/blogg/category/grooming/> 2010-11-13

³⁷ http://figureskate2008hb.svt.se/2.34007/1.1937018/groominglagen_skyddar_inte 2010-11-13

³⁸ <http://www.aftonbladet.se/wendela/article7861473.ab> 2010-11-13

³⁹ http://svtplay.se/v/2176320/nya_groominglagen_provas 2010-11-13

⁴⁰ Johansson Linda, (mfl), aa, 49

⁴¹ Johansson Thomas, Makeovermani, s 207

⁴² Lpf 94

⁴³ <http://gratisiskolan.se/materiel/rfsu-sexatlas/> 11/11/2010, se även rfsu_sexatlas.pdf, s 10

När det finns så omfattande litteratur i ett ämne har valts att fokusera på det som har betydelse för problemformuleringen. Har också låtit syftet att beskriva underlaget inför lektionspass med elever i Åk1 på gymnasiet elprogram få vara styrande. Trots begränsning i omfång, har det känts viktigt att komplettera med källor som sätter in ämnet i ett teoretiskt sammanhang.

3.1 Kunskapsöversikt

Det finns mycket skrivet om sociala nätverk och om unga som får hjälp av myndigheter att hantera konsekvenser av sexuella övergrepp. Det finns också generella undersökningar som beskriver vad ungdomar använder datorer till. Dessutom finns teorier om hur IKT omformar vårt samhälle i stort. Det finns också kunskap om hur man kan förhålla sig till olika etiska frågeställningar. Till sist så finns det också beskrivningar av beprövade och systematiserade erfarenheter samt teorier kring undervisning i ämnet.

3.1.1 Ungdomskultur

Internet och mobiltelefoner är en del av dagens ungdomskultur. På ”barnperspektiv.se”, som är bra hemsida för alla som jobbar med unga. Där står följande:

” För många unga är gemenskapen på internet precis lika viktig och ”på riktigt” som att träffas i den fysiska världen. Alla kompisar är där. Medan man pluggar är man samtidigt ute på msn och kan fråga någon i klassen om hur man löser ett mattetal. Det är egentligen inte annorlunda än att ringa varandra, mer än att det går snabbare och smidigare.”⁴⁴

Att ha kunskap om hur unga upplever Internet är viktigt för att kunna förstå de ungas beteenden och sätta in det hela i deras sammanhang. Medierådets undersökning om ungdomars vanor visar att unga väljer sociala nätverk före IRL möten, e-post och chatt i öppna rum⁴⁵.

Att synas är något viktigt för dagens ungdomar. Detta visar inte minst en populär reklam film om fyra killar som trycker upp affischer på sig själva. När det gjort detta så blir de bemötta som kungar eller VIP.⁴⁶ Mycket av dagens ungdomskultur utvecklas genom ungas gemensamma kulturskapande online.⁴⁷ Utifrån sjukdomstillstånd har det utvecklats subkulturer som förordar en sjuk livsstil. Exempel på detta är nätplatser som handlar om por-ana och pro-mia.⁴⁸

Dagens samhälle är väldigt dubbelt för unga. Samhället har snäva normer samtidigt som det tillåter sexuella experiment.⁴⁹ Vårt samhälle präglas av sexualiserad miljö, där vuxna eftertraktar ungdomlighet. Klyftan mellan ideal och verklighet gällande kroppen har vuxit.⁵⁰ Även invandring och den etniska identiteten har blivit mer angeläget att diskutera.⁵¹

3.1.2 Vad unga gör på nätet

Genom studier vet vi om ungdomar använder nätet till att kommunicera med kompisprogram, vara aktiva i nätgemenskaper, delta i chatt, spela spel, e-posta och lägga ut bilder.⁵² Unga har ofta grundläggande kunskaper om teknik och begrepp. Tekniskutrustning som webbcamera och program som MSN och µTorrent är vanligt att

⁴⁴ <http://www.barnperspektivet.se/teman/internet-mobil/ungas-vardag-pa-natet> 2010-11-13

⁴⁵ <http://www.medieradet.se/Bestall--Ladda-ned/Produkter/Ungar--Medier-2010/> 2010-11-13

⁴⁶ <http://atouchofblack.blogg.se/2010/october/the-4-guys.html> 2010-11-13

⁴⁷ Löfberg Cecilia, *Möjligheternas Arena?*, kap. 8

⁴⁸ Dunkels Elza, aa, s 55

⁴⁹ Lander Philip Johansson Thomas, *Ungdomsgrupper i teori och praktik*, s.164f

⁵⁰ Lander Philip Johansson Thomas, aa, s.168f

⁵¹ Lander Philip Johansson Thomas, aa, kap. 8

⁵² Dunkels Elza, aa, s 37ff

unga känner till. Exempel på viktiga termer är Chat, fildelning och IRL.⁵³ Genom tekniken har unga fått mer makt och tillgång till fler arenor. Man vet om att Internet ökat tillgången till porr. Internet är också en arena där man kan söka kunskap om sexualitet, söka nya (positiva) kontakter, pröva och utforska sin sexuella identitet. Den framträdande sexuella aktiviteten bland män, är att se på erotik eller pornografi. Den aktivitet som anges som vanligast bland kvinnorna är att flirta. Andra vanliga aktiviteter är att leta efter kärlekskontakter, söka eller hålla kontakt med partner samt chatta med likasinnade.⁵⁴ Som redan lyfts i behovsbeskrivningen finns flera risker med användandet av Internet. Att använda Internet kan medföra att man måste betala och att få virus i sin dator. Andra vanliga problem är mobbing och fusk. Många unga mår dåligt av oönskade erfarenheter från de kontakter och av den information de fått via Internet.⁵⁵

3.1.3 Unga och sex

Det finns massor av frågor som vi inte har svar på när det gäller unga och sexualitet samtidigt finns det frågor som vi har svar på. Hur ungdomar lever ut sin sexualitet är något som förändras. Ungdomar själva har en personlig kunskap om sitt eget leverne. Genom att samtala med ungdomar får man mer kunskap⁵⁶. Statens folkhälsoinstitut har beskrivit ungdomars sexualitet. Nästa alla ungdomar har varit förälskade någon gång och en majoritet har varit ihop med någon. En tredje del av alla ungdomar samlagsdebuterar under sin gymnasietid och lika många under högstadietiden. Ungdomar på praktiska program debuterar tidigare. Det finns en tydlig trend att antalet partners under livet ökar. En betydande andel unga har haft flera partners. Nästa alla ungdomar är positiva till och många praktiserar oralsex. Även andelen som haft analsex ökar och killar är mer positiva till detta än tjejer. Det finns en viss ökning av andelen som haft gruppsex. Unga har ofta en bejakande inställning till gruppsex. Begreppet KK, knullkompis, har fått ett stort genomslag bland gymnasieungdom. Diskussionen om samkönat sex har blivit mer nyanserad, tillåtande och ungas attityd har blivit mer tolerant. Användande av preventivmedel är vanligt och har högre frekvens bland elever som stannar kvar på gymnasiet. Trots detta är det vanligt med aborter och spridning av klamydia bland unga. En majoritet av flickorna på gymnasiet anger att de upplevt någon form av sexuell kränkning. Antalet sexualbrott har ökat under de senaste åren. Ofta är offer och gärningsmän unga. Benägenhet att ta risker för att leva ut sin sexualitet har ökat. Det finns stora skillnader mellan hur pojkar och flickor förhåller sig till sex. Samhällets förväntningar på killar och tjejer skiljer sig åt angående sexuellt beteende. Kopplingen mellan sex och kärlek minskat bland flickor. Mycket tyder på att globaliseringen har påverkat ungas syn på sex. Man kan se att Internet och porr har en stor betydelse för unga och sex.⁵⁷

Den tydligaste faktor som påverkar vårt förhållande till sexualitet är vårt genus. När man diskuterar skillnaderna mellan ideal och praktik med ungdomar kan detta ofta leda till nytt lärande bland eleverna. De strukturer som ofta tas för givet bör ifrågasättas, synliggöras och diskuteras.⁵⁸

⁵³ Dunkels Elza, aa, s 12ff

⁵⁴ Statens folkhälsoinstitut, Margareta Forsberg, Ungdomar och sexualitet En forskningsöversikt år 2005
<http://www.fhi.se/PageFiles/3362/r200618Undomarochsex0605.pdf> 2010-11-12

⁵⁵ Dunkels Elza, aa, s 12ff

⁵⁶ Lander Philip Johansson Thomas, aa, s 252

⁵⁷ Statens folkhälsoinstitut, Margareta Forsberg, Ungdomar och sexualitet En forskningsöversikt år 2005
<http://www.fhi.se/PageFiles/3362/r200618Undomarochsex0605.pdf> 2010-11-12

⁵⁸ Bäckman Maria, Kön och känsla

3.1.4 IKT

Informations och kommunikations teknik är den del av informationstekniken som bygger på kommunikation mellan människor.⁵⁹ Det är denna teknik formar ungas sociala samspel.

3.1.4.1 Internet

Nio av tio svenska hushåll har idag uppkoppling till Internet.⁶⁰ Internet kan ses som både ett ihopkopplat nätverk av dator och en tjänst där vi upplever att vi via ett knapptryck kan nå personer och information från hela världen. Internet är till sin struktur osäkert, fritt och dynamiskt⁶¹. I början drevs Internets utveckling av önskan om att öka informationstillgången och strävan att få ökad tillförlitlighet i spridningen. I dag styrs Internet i många avseenden av kommersiella intressen. Den frihet, kommunikation och informations tillgång som systemet ger oss, betalas oftast genom reklam. Annonser görs ofta personlig utifrån den information vi delat med oss av.⁶² Internet ger oss möjlighet att direkt kommunicera med andra med text, ljud och bilder. Tack vare tekniken kan man alltid komma i kontakt med andra. IKT ger oss frihet i rum och tid. Internet överbryggar avstånd och kan i bästa fall öppna klassrummen mot omvärlden. Detta samtidigt som tekniken åter aktualiserar en rad gamla problem och medför nya utmaningar.⁶³

3.1.4.2 Mobiltelefon

Enligt undersökningar har i stort sett alla unga en mobil.⁶⁴ Mobiltelefonen är mycket viktig för dagens ungdomar⁶⁵. Många unga blir förtvivlade när deras mobiler blir stulna. Branschen förutsäger att mobilen kommer att bli den naturliga musikkällan, kameran och kommunikationsverktyget. Multifunktionsmobiler är här för att stanna.⁶⁶ Mobilen kan i dag mycket mer än att erbjuda samtal och SMS. Man kan skicka och ta emot bilder och filmer, surfa på Internet, se på TV och mycket annat via sin mobil.⁶⁷

3.1.4.3 Integrering av tekniken

En viktig utveckling är att alla system börjar samverka. Datorteknik gör det möjligt att se på TV när och var man vill. Nästan varje barnprogram har sin hemsida⁶⁸. Tv apparater och mobiltelefoner kan ha Internet åtkomst⁶⁹.

3.1.5 Internet som media

I stället för att ha ett tekniskt förhållningssätt till Internet är det ofta mer fruktbart att se Internet som ett media- och kommunikationssystem. Detta gäller inte minst då man fokuserar på nätets sociala funktion. Alexander Bard hävdar att vi genomgår en media revolution, lika stor som den när tryckpressen kom. Han hävdar att de som är duktiga på sociala nätverk har den kompens som morgondagens företag efterfrågar. Han lyfter fram att

⁵⁹ <http://sv.wikipedia.org/wiki/IKT> 2010-11-14

⁶⁰ <http://www.pts.se/sv/Internet/> 2010-11-14

⁶¹ <http://sv.wikipedia.org/wiki/DNS> 2010-11-14

⁶² <http://www.ur.se/play/159618> 2010-11-12

⁶³ Skolverket, *Internet på gott och ont*

⁶⁴ http://www.medieradet.se/upload/Rapporter_pdf/Ungar_&_Medier_2008.pdf, s 60 2010-11-13

⁶⁵ <http://www.ungkommunikation.se/Pages/Page.aspx?pageId=58> 2010-11-13

⁶⁶ Se exempel <http://www.elektronikbranschen.se/index.php?categoryid=45&articleid=31> 2010-11-12

⁶⁷ Se exempel <http://www.tele2.se/kundservice/sakerhet.html> 2010-11-12

⁶⁸ Se exempel <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=95215> 2010-11-13 och <http://www.nickelodeon.se/> 2010-11-14

⁶⁹ Se exempel <http://www.google.com/tv/> 2010-11-13

kommunikation handlar om att samverka och om att utöva makt.⁷⁰ TV program som ICarly lär morgondagens tonåringar hur man kan använda tekniken. Detta samtidigt som programmet, via produktplacering, lär unga vilket märke som stimulerar kreativitet.⁷¹ Ett viktigt mediafenomen är utveckling av bedömningskulturen. Flertalet TV-program och Internetsidor bygger på att tittarna skall aktiveras genom att rösta på olika deltagare.⁷² Det har skett en sexualisering av media. Reklam påverkar unga och har blivit mer avancerad⁷³. Medierådet undersöker medievanor. Deras studier visar TV apparaten inte längre finns i ungdomsrummet utan ersatts av datorn. Trots detta ägnar ungdomar mer tid åt TV:n än datorn. Förutom datorer och TV så ägnar sig ungdomar åt att använda mobiltelefon och spela. Under de senaste åren har Internetanvändningen bland unga ökat. Bara två av hundra mellan 12-16 år använder inte Internet på fritiden. Unga använder Internet främst till att se på filmklipp, chatta eller umgås på sociala sajter.⁷⁴

3.1.5.1 Porr

Utbudet av porr är mycket stort och vuxit. Porrindustrin omsätter miljarder dollar. Killar är generellt sett mer positiva till pornografi än tjejer. Studier visar att fler unga tjejer konsumerar porr idag än förr.⁷⁵ En majoritet av gymnasieungdomarna har sett på porr, killar 94% och tjejer 74%. Killar finner porr mer upphetsande.⁷⁶ Få killar anser att porr är kvinnoförnedrande eller kopplat till skam.⁷⁷ Ett nytt fenomen som kan kopplas till porr är webbkameraonani; detta är när man webbkamerachattar med varandra samtidigt som man onanerar.⁷⁸ När man webbkamerachattar så har man en videokonferens med möjlighet att även utbyta bilder, text och andra filer. De ungdomar som är stor konsument av pornografi ser oftare på avvikandepornografi⁷⁹ och bland stor konsumenterna finns fler som vill pröva på det som de sett.⁸⁰ Dessutom finns det på Internet privata nakenbilder. Det förekommer också att unga delar med sig av privata bilder.⁸¹ Mycket tyder på att ungdomar i hög grad konsumerar dessa bilder, även om de är negativa mot bilderna och inte själva lagt ut bilder.⁸² TV-program som visar personer som är nakna och har sex⁸³, men ändå inte ses som porr, är vanliga och populära.

3.1.5.2 Exponering på nätet

Det finns en grupp på ca 8% av alla unga som publicerat privat sexuellt material på nätet. Motivet för detta brukar anges vara att man vill förbättra sitt självförtroende och få bekräftelse. Det är också vanligt att dela med sig av bilder till andra som man har kontakt med. Det finns bland ungdomar olika uppfattningar om vad som är en sexig bild. Detta bestäms av graden av nakenhet, posering och sammanhang.⁸⁴ De ungdomar som publicerar

⁷⁰ http://www.ur.se/play/159866_2010-11-13 2010-11-14 UR Samtiden - Securityworld 2010, Internet från Facebook till Al-Qaida

⁷¹ Se <http://www.icarly.se/> 2010-11-13

⁷² Medierådet, *Koll på porr*, s 97

⁷³ <http://www.konsumentverket.se/Global/Konsumentverket.se/Skola/Dokument> Reklam funkar inte på mig.pdf 2010-11-13

⁷⁴ <http://www.medieradet.se/Kunskapsbanken/Mediepaverkan/Medievanorna-bland-barn-och-unga-forandras/>

http://www.medieradet.se/upload/Rapporter_pdf/Ungar%20och%20medier%202010.pdf 2010-11-13

⁷⁵ Medierådet, *Koll på porr*, s 26f

⁷⁶ Medierådet, *Koll på porr* s 35f

⁷⁷ Medierådet, *Koll på porr*, s 46

⁷⁸ Medierådet, *Koll på porr* s 57

⁷⁹ avvikandepornografi avser våldsporr, djurporr och barnporr

⁸⁰ Medierådet, *Koll på porr*, s 97f

⁸¹ Ungdomsstyrelsen, *Jag syns, Jag finns*, s.8

⁸² Ungdomsstyrelsen, *Jag syns, Jag finns*

⁸³ Se exempelvis <http://www.tv6.se/paradishotel> 2010-11-13 eller <http://kanal5.se/tylosand> 2010-11-13

⁸⁴ Ungdomsstyrelsen, *Jag syns, Jag finns*

bilder på nätet mår sämre än andra unga. Många barn som är offer för sexuella övergrepp måste också leva med att det finns bilder på övergreppet på nätet⁸⁵.

3.1.6 Unga, sex och Internet

Ungas bild av vad sexualitet är och vad som är okej bygger till stor del på de bilder som de växer upp med. Unga kommer via Internet i kontakt med porr och sexuella bilder.⁸⁶ Genom sociala mötesplatser på nätet kan unga samtala och sex och utforska nya kontakter. Via Internet ges ungdomar möjlighet att möta andra och pröva sina egna utspel och samspela med andra. Internetsamtal kan vara mer eller mindre fruktsamma och ske på mer eller mindre jämlika villkor.⁸⁷ När ungdomar vill nämna sig vuxenvärlden och sex är ofta Internet positivt.⁸⁸ Internet erbjuder ungdomar möjlighet att uttrycka sig, diskutera kroppen och sexualitet.⁸⁹ Internet ger möjlighet för unga som tillhör en minoritetsgrupp att träffa andra i samma situation, utan geografisk hänsyn.⁹⁰

3.1.6.1 Sexuell exploatering

Redan i behovsbeskrivning lyftes fram hur unga drabbats negativt av de erfarenheter de fått på nätet eller till följd av kontakter från nätet.⁹¹ De flesta unga är medvetna om de risker som finns med nätet. Unga tycker de är både jobbigt och spännande med sexuella förfrågningar. Även om det finns risker med nätet är det ofta en säkrare plats än offline.⁹² När unga samspelar är det viktigt att detta sker på en jämlikt sätt, om så inte är fallet finns risker för att någon blir utnyttjad.⁹³ Det finns generellt tre olika typer av exploatering av unga för sexuellt ändamål; barnprostitution, barnpornografi och handel med unga för sexuella syften. Flera av dessa handlingar kan ske via nätet. Unga kan få betalt för att utföra sexuella handlingar framför en webbkamera. Betalning sker ofta på annat sätt än med pengar. Även unga som, i en mobbing situation, sprider bilder på unga gör sig skyldiga till barnpornografibrott. Det kan vara brottsligt, enligt personuppgifts lagen, att lägga ut bilder på någon utan dennes medgivande. Det finns problem med äldre som kontakter yngre för sexuellt syfte.⁹⁴

3.1.7 Etik

När man diskuterar värderingar finns etiska teorier och resonemangsmodeller som hjälper deltagarna att analysera och strukturera argumenten. Morallära saknar ofta värde för dagens unga, de kräver argument och analys⁹⁵.

3.1.7.1 Etik och sexualitet

Bland de äldsta och mest tillämpade etiska regler är de tio budorden. Flera av dessa rör frågor om sexualitet. Man får enligt dessa inte ha sex utanför äktenskapet eller känna lust till en kvinna som tillhör en annan man.⁹⁶

⁸⁵ Johansson Linda (mfl.), aa. s.48

⁸⁶ Se ovan 3.1.5

⁸⁷ Löfberg Cecilia, aa, kap. 8

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Löfberg Cecilia, aa, kap.7

⁹⁰ Dunkels Elza, aa, 51

⁹¹ Se ovan 2.2

⁹² Ungdomsstyrelsen, *Jag syns, Jag finns*, s.38

⁹³ Löfberg Cecilia, aa

⁹⁴ Ungdomsstyrelsen, *Men fråga mig bara!*

⁹⁵ http://www.ur.se/play/159866_2010-11-13 2010-11-14 UR Samtiden - Securityworld 2010, Internet från Facebook till Al-Qaida

⁹⁶ Se http://sv.wikipedia.org/wiki/De_tio_budorden

Alla religiösa etiska regelsystem innehåller regler för att styra och kontrollera människans sexualitet. Det finns bra litteratur som behandlar hur en kristen etik kan formas och hur kristen etik förändras över tiden.⁹⁷

3.1.7.2 Etik och teknik

Det finns flera olika etiska problem som följer av teknologiska framsteg. Problemen kan röra påverkan, övervakning och frihet. Det finns problem kring systemet som sådant; hur systemet påverkar vår upplevelse av andra eller om hur systemet styr vår upplevelse av hur vårt handlande påverkar andra.

Peter Kemp har skrivit en första sammanställning av de etiska problem som följer med ny teknologi. Han betonar att *allt eller intet attityden* bottnar i etisk feghet. Man bör utveckla en medelväg där det råder balans mellan extremerna.⁹⁸ Vidare talar han om att ”så som man betraktar en människa så behandlar man henne – och tvärt om”.⁹⁹ Detta perspektiv sätter sexuellexponering och porr i ett tydligt etiskt ljus.¹⁰⁰ Han talar om att vårt samhälle sedan andra världskriget drabbats av fem etiska chocker till följd av teknologiska framsteg, den sista av dessa är datoriseringen. Största hoten till följd av datorisering är att systemen är svåra att granska, tar från oss kontrollen och ger oöverskådliga möjligheter till övervakning.¹⁰¹ Skyddet mot obehörig syn och otillåten behandling av information som överförs elektroniskt är lagstadgat.¹⁰² Ett problem med Internet är att det vi skriver där kan finnas kvar längre än vad vi önskat och kan spridas till personer och kontexter som är oönskade.¹⁰³ Det är lätt att själv sprida information som är ogenomtänkt och får stort genomslag.¹⁰⁴ Mobiltelefoner ger möjlighet att övervaka. Man kan se var användaren finns¹⁰⁵ och avslöja kommunikation och kontakter. Detta har orsakat problem för bland annat unga flickor i familjer med så kallad ”hederskultur”.¹⁰⁶ Peter Kemp ägnar också ett kapitel åt hur vi påverkas av närhet och avstånd till objektet för vårt handlande. Två centrala problem är svårighet med att se konsekvenserna av sitt handlande och att utföra långsiktiga fjärrhandlingar i analogi med handlingar i den nära omgivningen.¹⁰⁷

3.1.7.3 Moraliska åsikter om unga, sex och Internet

Det har alltid varit så att de äldre varit skeptiska till yngre generationer.¹⁰⁸ Överlag är föräldrarna positivt inställda till medier. Datorspel uppfattas som mer beroendeframkallande än tv och Internet.¹⁰⁹ Nya mediatrender kan orsaka moralpanik hos äldre, exempel på detta är diskussioner om våld på video och i dataspel. Trots att forskning inte visat att detta är farligt, har röster höjts för förbud.¹¹⁰ Det finns filterlösningar som begränsar ungas frihet. Många vuxna respekterar inte de ungas integritet på nätet i samma grad som offline. Ofta är de

⁹⁷ Se exempelvis Böcker av Bexell Göran

⁹⁸ Kemp Peter, *Det oersättliga*, s. 290f

⁹⁹ Kemp Peter, aa, s. 295

¹⁰⁰ Se ovan 3.1.5.2

¹⁰¹ Kemp Peter, aa, s. 23

¹⁰² <http://www.pts.se/sv/Internet/Integritet/>

¹⁰³ <http://www.ur.se/play/159618> 2010-11-12

¹⁰⁴ http://www.gp.se/nyheter/molndalharryda/1.489164-m-politiker-pa-facebook-skjut-av-feminister?articleRenderMode=article_full_discussion 2010-11-12

¹⁰⁵ <http://planetmobile.idg.se/2.14476/1.301544/sa-funkar-positionering-med-mobilen>

¹⁰⁶ <http://svtplay.se/t/102534/aktuellt> 2010-11-12

¹⁰⁷ Kemp Peter, *Det oersättliga*, kap.8

¹⁰⁸ <http://svtplay.se/t/104993/storforum?cb.a1364145,1.f.-1/pb.a1596757,1.f./pl.v.,2226997/sb.p104994,1.f.-1> Storforum Vårdsspel 2010-11-12

¹⁰⁹ <http://www.mediaradet.se/Kunskapsbanken/Mediepaverkan/Medievanorna-bland-barn-och-unga-forandras/>

¹¹⁰ http://svtplay.se/v/2226997/storforum/valdsspel_-_mordande_noje_for_barn 2010-11-13

etiska frågorna på nätet inte så enkla som de ser ut vid en första blick.¹¹¹ En del unga upplever att deras föräldrar har dålig kunskap om nätet och ger dem irriterande regler vid användning av nätet.¹¹²

3.1.7.4 Lagar om sex och Internet

Bara för att något är lagligt eller inte går att lagföra, så innebär detta inte att handlandet är etiskt lämpligt. Det är oetiskt att filma någon i skolduschen trots att detta är lagligt.

Exempel på viktiga lagförbud:¹¹³

- köp av sexuella tjänster där ersättning ges
- skildra barn i sexuella bilder
- samlag med barn under 15 år
- kontakt med barn i sexuellt syfte
- förmå barn att medverka i sexuell handling

3.1.8 Teorier om undervisning

När man skall planera undervisning bör man vara medveten om sin pedagogiska grundsyn. Hur vi ser på kunskap, samhället och människor blir styrande. Genom att förankra sin praktik i teori och relatera till systematiska beskrivningar av beprövade praktiska erfarenheter får man ökad kvallite. Det finns flera olika teorier om pedagogik och hur undervisning kan utformas. Finns även böcker om vädringar.¹¹⁴

3.2 Analys och teoretiska överväganden inför utformning av lektion

Ämnet religionskunskap har i styrdokument gått från kunskapsförmedling till en livsfråge- och livstolkningsmetodik.¹¹⁵ Undervisning i etik har gått från pekpinne pedagogik till en deduktiv utgångspunkt där man startar med värdegrundens etiska begrepp.¹¹⁶ Inom ämnesdidaktiken brukar man försöka knyta ihop frågorna *vad* och *hur* med *varför*.¹¹⁷

3.2.1 Vad?

När man planerar en lektion är det viktigt att planera för det oväntade och att kunna anpassa sig till de frågor och samtal som uppkommer. Observationer av undervisning i ämnet visar att det ofta inte går att förutsäga vad som kommer fram¹¹⁸. Förutom att förmedla grundläggande information är det viktigt att släppa fram elevernas frågor.

¹¹¹ Dunkels Elza, aa, s.63ff

¹¹² Ungdomsstyrelsen, *Jag syns, jag finns*, s.33

¹¹³ Ungdomsstyrelsen, *Men fråga mig bara!*

¹¹⁴ Maltén Arne, *Vad är kunskap?*

Se Böcker av John M Steinberg <http://www.steinberg.se/> , Se även <http://www.skolverket.se/sb/d/2238/a/125472010-11-16> om väderingar

¹¹⁵ Olivestam Carl E, *Religionsdidaktik*, s.162

¹¹⁶ Olivestam Carl E, aa, s.69

¹¹⁷ Olivestam Carl E, aa, s.35

¹¹⁸ Bäckman Maria, *Kön och känsla*, s 207

Elever har goda kunskaper om de risker som finns med nätet¹¹⁹. Vid intervjuer med ungdomar framkommer att de efterfrågar allmän information och att några vill få ”skräckpropaganda”¹²⁰

3.2.2 Hur?

När man planerar undervisning med och om datorer är det viktigt att man förmedlar förståelse och inte gör eleverna beroende av hjälp.¹²¹ Det är viktigt att undervisning fokuserar mera på att stimulera samtal och reflektion än förmedlande av fakta. Det är viktigt att undervisning inte kränker någon elev.¹²² Undervisning bör inte befästa negativa normer¹²³ så som könsskillnader, skuldbelägga elever eller skapa skamkänslor hos dem som saknar eller har ovanligt omfattande sexuella erfarenheter¹²⁴. Ingen får kränkas av eller under övningarna.

3.2.3 Varför?

Förutom att ha ett preventivsyfte¹²⁵ med undervisningen är det viktigt att låta elever få diskutera livsfrågor och etik¹²⁶. Att undervisa i ämnet kan skydda unga från att bli offer, skada sig själva eller bli förövare.

3.3 Lektions planering¹²⁷

De som håller i undervisning bör ha förberett sig noga och reflekterat kring vilka värderingar skolan skall stå för.¹²⁸ Det är viktigt att om möjligt att koppla undervisningen till omvärlden och samtiden¹²⁹. Om det finns en konstutställning, film premiär, omvärldshändelse eller liknade i ämnet som eleverna visat intresse för, bör man knyta an undervisningen till detta. Det är viktigt att bjuda in elevhälsan till att delta i det förebyggandearbetet. Då lektionen hålls i ämnet religionskunskap är det önskvärt att exempel i diskussionerna får tydlig koppling till religiösa och livsåskådningsmässiga hållningar.

För att knyta an till den kunskap som eleverna har och redan i inledning möjliggöra samtal, börjar vi med begreppsförklaringar. Läraren kan på tavlan skriva ordet *sex* och sedan skriva upp de ord som eleverna känner till som är kopplade till sexualitet. Sen kan gruppen förklara orden. Därefter ritar läraren cirklar med orden *vanligt*, *naturligt* och *normalt* samt *schysst* och diskuterar hur det är att använda orden på behagligt sätt. Därefter hålls en genomgång i ämnet. De får ta del av två PowerPoint-bilder till varje underrubrik i litteratursammanställningen¹³⁰. Förslagsvis kan första bilden förmedla information och andra bilden kan vara mer ett diskussionsunderlag. Detta kan vara diskussionsfrågor, påståenden att ta ställning till eller beaktansvärda bilder.

¹¹⁹ Ungdomsstyrelsen, *Jag syns, jag finns*, s.21ff

¹²⁰ Ungdomsstyrelsen, *Jag syns, jag finns*, s.31ff

¹²¹ Herskin Bjarne, *IT-undervisning*, s.18f

¹²² Ungdomsstyrelsen, *Ses offline?*, 1ff

¹²³ Löfberg Cecilia, aa

¹²⁴ Johansson Linda (mfl.), aa

¹²⁵ Se ovan 2.2

¹²⁶ Se ovan 2.1

¹²⁷ Det finns ram faktorer som hur långt passet är och lokalens utformning som styr planeringen men ligger utanför de här beskrivna valen. Även förkunskap hos elever och kurs upplägg är i hög grad styrande. Lokalen och tillgång på utrustning kan också vara styrande.

¹²⁸ Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:6 *Från snack till verkstad*

¹²⁹ Att diskutera musikvideor kritiskt, ideal inspirerade av porr och utifrån genus brukar fungera. I år anser nästa alla mina elever, åk 1 på gymnasiet vid värderingsövning att Lady Gaga är porrig och 90% tycker hennes videor är olämpliga för yngre.

¹³⁰ Se ovan 3.1 Även STD och annan information från skolans dokument så som likabehandlingsplan bör också tas med.

Efter genomgången, får eleverna jobba i grupper om två till fyra, med uppgifter om vad som är lagen säger¹³¹.

(Om tiden inte tillåter detta kan momentet lyftas ner till efter rast och ersätta en kommande övning.)

Det är angeläget att eleverna får rast efter gruppuppgiften. Under rasten kan eleverna diskutera fritt och de elever som vill det kan tala med läraren eller personal från elevhälsan.

När eleverna kommit tillbaka är det bra att börja med en kortare frågestund. Om inga frågor ställs kan man ha en kortare fyrahörnsövning. Frågor kan vara om vad de tycker är lämpliga badkläder, vad de tycker är lämplig ålder för att låta någon äga en webbkamera, diskutera musikvideor, idolbilder eller tidningsklipp.

Utifrån de diskussioner och frågor som kommit fram under lektionen får eleverna arbeta med en av lektionerna i materialet *se mig*. Dessa lektioner bygger på filmklipp och diskussionsfrågor.

Till sist får eleverna arbeta med fyra grupparbeten. Grupp 1 får söka information från olika hemsidor och sammanställa den på ett A3 blad, med hjälp av datorerna i salen. Till sin hjälp får de en lista med länkar¹³². Innan de börjar får de först formulera tre frågor inom ämnet som de vill ha svar på. Grupp 2 & 3 får arbeta med lappar, som beskriver olika sexuella aktiviteter, vilka de skall placera ut på ett A3 blad med två värderings axlar i kors. Förutom de färdiga exemplen på handlingar får de skriva några egna exempel. Axlarna på bladen kan bestå av *vanligt* mot *ovanligt* samt *lagligt/accepterat* mot *olagligt/tabu* respektive *konservativt* mot *liberalt* samt *kärleksfullt/skönt* mot *kränkande/skadligt*. Grupp 4 får ett A3 blad med en ruta på. De skall ange sådant som ger status på nätet inuti rutan och sådant som sänker statusen utanför. När grupperna är klara får de redovisa och diskutera resultatet. (Om tiden blir knapp kan detta ersättas med att någon gruppövning görs i helkass.)

Avslutningsvis är det viktigt att tipsa eleverna om bra informationssidor på nätet och låta elevhälsan informera om vilket stöd som finns på skolan.

3.4 Diskussion

Media blir viktigare och bör granskas¹³³. Kunskap behövs om killars sexualitet, gärningsmän, ”dating”-sidor och subkulturer. Både Internet och porr förändras ständigt och dessa trender bör beskrivas. Det vore bra om urbana, trendsättare och högkonsumenter används som fokusgrupper. De nya lagar som berör IT, vilka behöver förklaras, prövas och exemplifieras. Det är viktigt att inte osynliggöra någon och lyfta fram olika perspektiv. Generaliseringar utifrån granskning av en sajt bör undvikas. Nya områden manar till ett kritiskt förhållningssätt. Lärare bör uppmanas ganska information kritiskt. Källor måste normkritisk granskas om huruvida de kännetecknas av teknikfientlighet eller utgår från falska media bilder. Monkulturen, heteronormaliteten och värdekonservatism bör ifrågasättas. Man skall vara en röst åt offren. Skolan bör organiseras så huvuduppgift blir styrande även på detaljnivå. Samverkan mellan lärare och elevhälsan behövs; med respekt för varandras kunskap, erfarenheter och olika uppdrag. Undervisning i ämnet är för viktigt för att lämnas över till andra än lärare eller förläggas utanför ordinarie undervisning. Det är önskvärt att lärare ges möjlighet att bilda sig och ta till sig ny teknik. Lärare bör ha mer kunskap om sexualitet. Skolans värdegrundsarbete bör utvecklas och teoretiseras av lärare med stöd av andra. Alla skolor behöver elevhälsa. För att nå fram till unga behöver man förstå deras verklighet. Viktigast är att personal ges tid till att samtala med elever och möjlighet att se dem.

¹³¹ Ungdomsstyrelsen, *Men fråga mig bara!*

¹³² Urval av Internet källor som används i denna rapport kommer att ligga till grund för länklista som även kompletteras med Länktips ur skriften *Mer om unga sex och nätet* från ungdomsstyrelsen.

¹³³ Se <http://www.ur.se/play/160824-2010-11-15> Om musik och rättvisa

4 Källförteckning

I rapporten har medvetet valts att i hög utsträckning hänvisa till olika webbaserade källor. Bland dessa finns ett flertal TV- och filmklipp. Detta är kopplat till ämnet för rapporten. Flera av klippen har medverkande som också föreläst i kursen. Många av de webbaserade källorna bygger på material som använts i kursen. Dessa länkar underrättar vidare utbildning, aktualisering och granskning. I rapporten hänvisas till exempel källor, dessa tas inte med i källförteckningen.

Kurslitteratur:

Bäckman, Maria (2003) Kön och känsla – samlevnadsundervisning och ungdomars tankar om sexualitet. Göteborg, Makadam
Dunkels, Elza (2009) Vad gör unga på nätet? Malmö, Gleerups
Jonsson Linda, Warfvinge Christina & Banck Lena (2009) Barn och sexuella övergrepp via IT. Linköping, BUP-Elefant
Löfberg, Cecilia (2008) Möjligheternas arena? Stockholms universitet ISBN 978-91-7155-675-2
Wagner, Katja (2008) Alexandramannen. Atlas förlag

Referenslitteratur:

Herskin Bjarne (2001) IT-undervisning, Lund, Studentlitteratur
Johanson Thomas (2006), Makeovermani, Natur och kultur ISBN 91-27-10798-1
Kemp Peter (1991), Det oersättliga – En teknologi etik, Symposium ISBN 91-7139-031-6
Lander Philip Johansson Thomas (2007), Ungdomskulturer – I teori och praktik, Studentlitteratur ISBN 978-91-44-01474-6
Matén Arne (1981), Vad är kunskap?, Borås, Gleerups
Olivestam Carl E (2006), Religionsdidaktik, Liber, ISBN 91-47-05322-4
Riis Ulla (red, 2000), IT i skolan mellan vision och praktik, ISBN 91-89313-89-5 bet. Nr. 00:560

Rapporter:

Skolverket (1991) Internet på gott och ont, Isbn 91-89313-90-9, Liber distribution
Lpf 94, Utbildningsdepartementet, Fritzes, ISBN 91-38-30307-8
Medierådet (red.) (2006) Koll på porr. Stockholm, Medierådet
Ungdomsstyrelsen (2009) Men fråga mig bara. Stockholm, Ungdomsstyrelsen
Ungdomsstyrelsen (2009) Se mig – unga om sex och Internet. Stockholm, Ungdomsstyrelsen.
Ungdomsstyrelsen (2010) Ses offline – ett metodmaterial om unga sex och Internet. Stockholm, Ungdomsstyrelsen
Ungdomsstyrelsen (2010) Jag syns, Jag finns – unga om sexuell exponering, prostitution och Internet
Ungdomsstyrelsens skrifter (2010:6) Från snack till verkstad – Förebyggande utvecklingsarbete med ungdomar.

Länkar:

http://cstjanster.idg.se/	http://www.fhi.se/
http://kollakallan.skolverket.se	http://www.konsumentverket.se
http://sv.wikipedia.org	http://www.medieradet.se
http://svtplay.se	http://www.pts.se
http://svtplay.se/	http://www.rfsu.se
http://ur.se	http://www.skolverket.se
http://www.barnperspektivet.se/	http://www.steinberg.se/
http://www.barnperspektivet.se/	http://www.tele2.se/kundservice/sakerhet.html
http://www.datainspektionen.se	
http://www.ecpat.se/	